

O‘ZBEK TILINI XORIJIY MAMLAKATLARDA O‘QITISH TEXNOLOGIYASI VA INTELLEKTUAL TIZIMLARI

Manzura Abjalova Abdurashtovna

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat
o‘zbek tili va adabiyoti universiteti

“Axborot texnologiyalari” kafedrası dots.v.b., f.f.f.d. (PhD)

manzura_ok@mail.ru

Raxmonaliyeva Tursunposhsho

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat
o‘zbek tili va adabiyoti universiteti

Tarjima nazariyasi va amaliyoti fakulteti

205-guruh talabasi

Annotatsiya. Bugungi kunda xorijiy tillarni o‘rganish samaradorligi keng ko‘lamda rivojlanib borayotgan ayni bir paytda, asosan yoshlar o‘rtasida, xorijiy tilni bilish ko‘rsatkichi yildan yilga oshib bormoqda. Ko‘plab yoshlar chet mamlakatda o‘qish yoki kariyera yaratish maqsadida xorijiy bir tilni o‘rganishni maqsad qilib, uni qisqa fursatlarda o‘zlashtirib olishmoqda. Bundan ko‘rinib turibdiki, yangicha intellektual dunyo talabiga mos keladigan o‘qitish metodlari va zamonaviy texnologiyalarni rivojlanayotganligi ham yangi bir tilni o‘rganish samaradorligini oshirishga o‘z ta‘sirini namoyon qiladi. Ushbu maqola o‘zbek tili ona tilisi bo‘lmagan xorijiy mamlakatlarda qisqa vaqt davomida tez va oson o‘rganish, hamda til o‘rganishdagi yangi usullardan qay tarzda foydalanish konikmasini shakllantira oladigan dasturni yoritib beradi.

Kalit so‘zlar: lingvodidaktika, o‘zbek tili, xorijiy mamlakatlarda o‘qitish, intellektual usullar.

Аннотация. В настоящее время активность по изучению иностранных языков широко развивается, и при этом вместе с основной молодежью возрастает год от года. Многие молодые люди изучают иностранный язык за короткий период времени с целью обучения за границей или построения. Также очевидно, что разработка методов обучения и современных технологий в соответствии с требованиями нового интеллектуального мира –

это также работа по изучению нового языка. В статье рассказывается, как быстро и легко выучить узбекский язык за короткое время в зарубежных странах, помимо родного, а также как использовать новые методы изучения языка.

Ключевые слово: лингводидактика, узбекский язык, обучение за рубежом, интеллектуальные методы.

THE TECHNOLOGY AND INTELLECTUAL SYSTEMS OF THE UZBEK LANGUAGE IN NON-NATIVE COUNTRIES

Annotation. At the present, activity in the study of foreign languages is developing widely and at the same time, especially among youth generation, it is increasing from year to year. Many young people learn a foreign language in a short time for the purpose of studying abroad or career. It is also obvious that the development of teaching methods and modern technologies in accordance with the requirements of the new intellectual world is also the work of learning a new language. The article illustrates how to quickly and easily learn the Uzbek language in a short time in foreign countries, in addition to the native one, as well as how to use new methods of learning the language.

Key words: linguodidactics, Uzbek language, study abroad, intellectual methods.

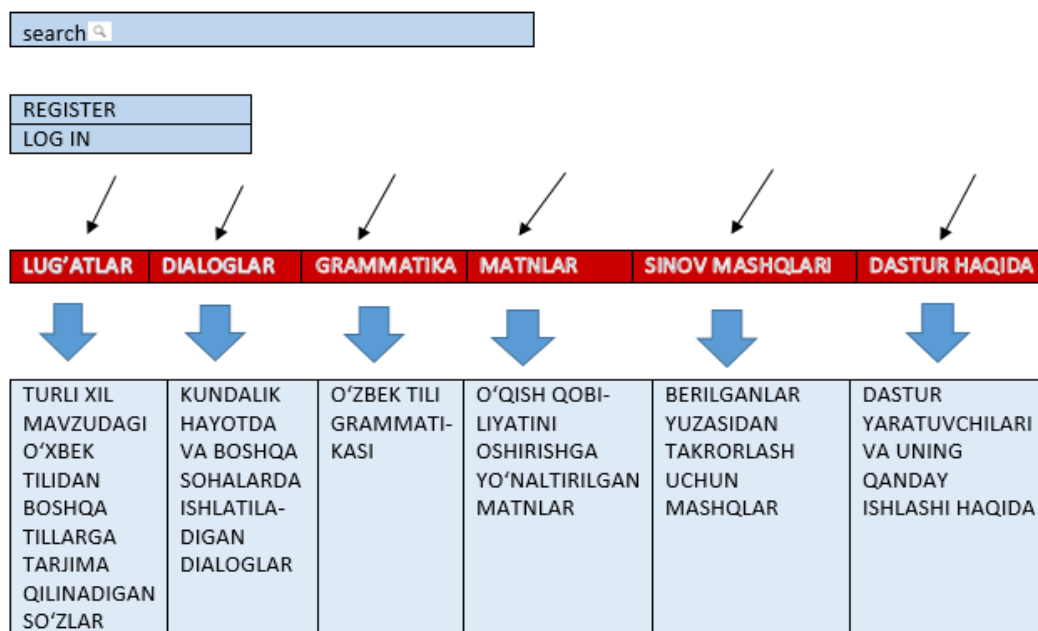
Bugungi ta'limning asosiy talablaridan biri har bir mavzuni har bir o'quvchi va talabalarga innovatsion o'qitish metodlaridan foydalangan holda yetkazib berish va uni amalda qo'llay oladigan kadrlarni tayyorlash hisoblanadi. Shuning uchun ham nafaqat xorijiy tillarni o'qitishda, balki o'z ona tilimiz bo'lgan o'zbek tilini xorijiy talabalarga o'rgatishda rivojlangan inovatsion texnologiyalardan foydalanishni yo'lga qo'yish lozim. Buning uchun lingvodidaktikadan unumli foydalanishimiz lozim. Xo'sh, lingvodidaktika o'zi nima?

Lingvodidaktika atamasi chet tilini o'qitishni ham, chet tilini o'zlashtirishni ham hisobga oladigan amaliy lingvistik fan hisoblanadi. Lingvodidaktika tillarni o'qitishning umumiy qonuniyatlarini o'rganadi, didaktik maqsadlarga qarab ma'lum bir tilni o'qitish usullari va vositalarini ishlab chiqadi, bir tilli (monolingual) va ikki tilli (bilingual) tillarni egallashga ta'sirini o'rganadi va shu bilan bog'liq bir qator muammolarni hal qiladi.

Bundan bir necha yil ilgari, xorijiy tillarni o'qitishda grammatikaga asoslangan holda o'qitilar edi, afsuski, yangi davr, yangicha dunyo qarash o'qitish

talablari va uning prinsiplarini ham o'zgartirib yubordi. Bu esa bugungi kunda formallashgan xorijiy tillarni 4 bosqichli til aspektlari: tinglab tushinish, o'qib tushinish, gapirish va yozishga bo'lib o'qitishga yo'l ochib berdi. Shunindek, o'z navbatida “jonli til”ni ham yaralishiga zamin yaratdi.

O'zbek tilini xorijiy mamlakatlarda o'qitish tizimi

LUG'ATLAR	Bosh ekranda ko'rinib turadigan Lug'atlar bo'limda o'zbek tilidan boshqa bir tilga (ingliz, rus...) tarjima qilinadigan so'zlar rasmi, izohli, matn hamda ovozlashtirilgan holda ko'rinadi.
DIALOGLAR	Dialoglar bo'limda ma'lum bir sohalarga tegishli bo'lgan dialoglar mavjud bo'lib, bu orqali o'rganuvchi so'zlashuv mahoratini rivojlantira oladi.
GRAMMATIKA	Grammatika bo'limida esa o'zbek tilini ona tilisi bo'lmagan o'rganuvchilarga qanday qilib gap strukturasini tuzish, uni skletini yaratish va adabiy til me'yorlarini tushuntirishga oid online video darslar hamda darsliklar joylashtirilgan.
MATNLAR	Matnlar bo'limida grammatika va lug'atlarni birlashtirishdan hosil bo'lgan hamda o'qish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan mavzulashtirilgan matnlar jamlanmasi mavjud.
SINOV MASHQLARI	Sinov mashqalari bo'limida esa grammatika, dialoglar, lug'atlarni qay darajada o'rganganligini sinash uchun mo'ljallangan mashqlar mavjud.

DASTUR HAQIDA	Dastur haqida bo‘limida dastur yaratuvchilari, uning maqsadi va ishlash ko‘nikmalarini namoyon etadi.
REGISTER	Register bo‘limida sayt foydalanuvchilari muntazam darslarda ishtirok etishlari uchun qayd qilish (register) tugmasini bosib, undan bemaol foydalanishlari, ma‘lumotlar yuklab olishlari mumkin.
LOG IN	Log in tugmasini bosib, ozarining yaratgan parollari orqali kirishlari mumkin, buning uchun sayt tomonidan bir marotaba registratsiya qilinganligi kifoya.

Shu bo‘limlardan biri – LUG‘ATLAR bo‘limini oladigan bo‘lsak, bu bo‘limda bir so‘zning tanlangan tilga tarjimai, izohi, matnlarda qay holatda kelishi, bir va ko‘p ma’noli ekanligi, ko‘chma ma’nosi, rasmlil ko‘rinishi va ovozlashtirilgan holati mavjud. Misol tariqasida bir so‘zni olamiz.

*Masalan, **adolatlilik** so‘zini ingliz tiliga tarjimasini oladigan bo‘lsak;*

O‘zbek tilida: adolatlilik

Ingliz tilida tarjimai: Justice

Izohi: adolat bilan ish tutish, qaror qabul qilishda betaraf bo‘lish, odillik.

Ingliz tilida izohi: the quality of being just, impartiality in decision-making, fairness

Matn tarkibida kelishi: Bolalar ulg‘ayayotganlarida adolat tuygusini his qilib ulg‘ayishlari kerak.

Inglizcha matn tarkibida kelishi: Children need to grow up with a sense of justice.

Bir ma’noli: adolatlilik

Ko‘p ma’noli: qamoqxona

ramzi

adolatlilik

gapiring va tekshiring

bosing va tinglang

Xulosa qilib aytganda, bir tilni boshqa bir til vakili bo'lgan o'rganuvchiga o'rgatishda inovatsion texnologiyalardan va intellektul uslullardan foydalangan holda o'rgatish har tomonlama (tinglab tushunish, o'qish, gapirish va yozish) samarali natijaga erishishda yordam beradi. Multimediyali va multileksikografik manbalarga ega bazasi mavjud elektron ta'lim plarformasi:

- o'quvchida til o'rganishga bo'lgan qiziqishini uyg'otadi;
- lisoniy ma'lumotlarni eslab qolish imkoniyatini oshiradi;
- ong osti va ongda dastlabki xotira paydo bo'ladi.

Platforma orqali til grammatikasi, matnlari, ovozlashtirilgan to'g'ri varyantdagi holatini eshitib, qayta takrorlab o'rganib oladi. Zero, Konfutsiy aytganidek, “Inson ma'lum bir qism xotirani ko'z bilan, quloq bilan hamda sezgi bilan egallaydi”. Innovatsion texnologiyalar va dasturlar ana shunday imoniyatlarni beradi.

Foydalangan adabiyotlar:

1. <https://cyberleninka.ru/article/n/using-innovative-methods-of-teaching-foreign-languages/viewer>
2. <https://ru.wikipedia.org/wiki/Лингводидактика>
3. <https://www.cambridge.org/core/services/librarians>